

Entre els canvis, la crisi i les consistències

Josep SANTESMASES I OLLÉ
President de la CCEPC, vicepresident segon de l'IRMU,
vocal del Centre d'Estudis del Gaià

Canvis des de l'associacionisme federat i amb organismes de suport

En respondre les preguntes que es plantegen en aquest VIII Espai Despuig, d'alguna manera haig de distingir entre les entitats que represento, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana (CCEPC) i l'Institut Ramon Muntaner (IRMU), dels centres i instituts d'estudi locals i comarcals. La CCEPC és una entitat federativa, creada l'any 1992, amb 125 centres associats de tot l'àmbit lingüístic, l'IRMU una fundació per donar suport als centres i instituts d'estudis i els centres són associacions amb persones físiques associades ubicades en el territori. L'IRMU va ser creat l'any 2003 a partir d'un acord entre la Generalitat de Catalunya i la mateixa CCEPC i funciona a partir d'un patronat de catorze membres, set per cada part. Tanmateix la interrelació entre CCEPC, IRMU i els centres d'estudis és total, ja que va ser a partir de l'existència i consolidació dels centres d'estudis quan es va poder procedir a la creació de les esmentades entitats de coordinació i suport, i, per tant, tot el que afecti els centres i instituts d'estudis afecta i afectarà la CCEPC i l'IRMU i volem pensar que també a la inversa. Per a això treballem. Potser el més important és la forma com hem establert les interrelacions. No es tracta d'establir i prioritzar unes relacions de verticalitat en les quals cadascú estigui en un estadi superior, en funció de la seva dimensió associativa o estructural sinó tot el contrari, treballar des de la transversalitat, horitzontalment, uns als costats dels altres. No vol dir això que per part de la CCEPC i l'IRMU s'obviïn les funcions de representativitat, de lideratge, de interlocució, de proposició i coordinació. Vol dir que això es realitza a partir del coneixement, del contacte diari amb els centres d'estudis, de l'observació i la presència en el territori. I sobretot de les múltiples veus que arriben, sumen, es contrasten per transformar-se en proposta i projecte.

Canvis com a concepte d'actuació

Si parlem de canvis haurem de convenir que són progressius i constants. Des de la creació d'alguns centres durant el franquisme, des de l'eclosió de les dècades de 1970 i 1980, des de la creació de la CCEPC fa ja vint-i-un anys o de la de l'IRMU que en fa deu, les coses han evolucionat a mesura que han anat passant els anys. A vegades pot semblar que això no passa o passa poc. Ens pot passar com en els paisatges, siguin agraris, de muntanya i bosc o urbans, que ens sembla que sempre són iguals fins que mirem imatges antigues i ens adonem de les transformacions. Cal veure com s'han ampliat els àmbits i les matèries d'estudi i d'activitats, com s'han anat introduint nous formats, noves formes expressives. Com, en general, s'han millorat les produccions editorials, la presentació d'exposicions, etc., gràcies a les noves tecnologies, però també a noves idees o a millora de la formació. I sobretot com s'ha anat teixint una xarxa de connexions, amb transvasament constant d'informació, de trobada, de projectes comuns, etc. Les realitats dels centres d'estudis són moltes i diverses. És sobretot en la capacitat d'encaix en la configuració geogràfica, demogràfica i social on és possible anar innovant, modificant i construint de manera positiva. És en la contemplació del *nosaltres* —del *naltrus* o *naltres*— i no en la del *jo* exclusiu, interessat o resistent on tindrem la capacitat d'encaixar en el present i encarar el futur. Probablement el procés de constitució i consolidació dels centres d'estudis és el que provoca la substitució de l'erudit local com a únic referent del coneixement lligat a un territori per un col·lectiu molt més interdisciplinari, molt més complex, més articulat, més generador de debat, on no només hi intervenen els legítims interessos de publicar la recerca pròpia, sinó també de plantejar com es fa, com arriba a la societat local, com interactua amb l'àmbit nacional o també universitari.

En aquest darrer aspecte és ja repetidament sabut i explicat que la presència universitària ha ajudat molt a modificar, a canviar determinades mentalitats d'alguns centres massa ancorats en el passat. Ha trencat aquells temors de dos nivells, de dues menes d'històries i ha aproximat interessos i complicitats. Les relacions amb el món universitari ha esdevingut un gran canvi. Sobretot important és que s'han trencat determinats tòpics. Cal deixar constància de les col·laboracions que tots hem trenat, i que des de la CCEPC i l'IRMU hem intentat i aconseguit visualitzar amb efectivitat. Potser no és amb la Universitat com a institució, però sí que s'ha aconseguit amb molts professors i amb departaments concrets. De fet, sovint es dona una duplicitat d'identificació en una mateixa persona: la docent a una universitat i la de membre actiu al centre d'estudis. Una dualitat beneficiosa per a uns i altres i sobretot per a la difusió de la ciència i el coneixement. En la darrera dècada s'ha produït un canvi molt accentuat en

la valoració del món dels centres d'estudis des de la perspectiva universitària. I això ha estat possible per molts factors, per aquesta presència creixent de la realitat universitària en els centres, per l'esforç en la millora de la recerca feta des dels centres, per la interconnexió, per la presència i complicitat en projectes comuns, etc. Preocupa, però, sobretot des de l'àmbit de les ciències socials dels centres d'estudis, determinats afanys, de determinades tipologies professionals universitaris, del rebuig a participar en recerques publicades en revistes de centres d'estudis i en la recomanació de no fer-ho, a raó de les classificacions puntuades que tenen o no tenen determinades revistes. S'ha fet, s'està fent un gran esforç de millora en moltes revistes dels centres amb voluntat de seguir paràmetres de control de qualitat de la recerca, però també per a la millora de la recerca en si mateixa, més enllà de les possibles puntuacions, que d'altra banda també poden plantejar dubtes en la manera de com es realitzen. Hi ha un criteri, però, que cal tenir present i que des dels centres d'estudis no podem obviar, i és la nostra voluntat d'arribar a la societat propera al nostre àmbit d'actuació, les ganes de ser llegits, d'incidir en el coneixement general de la població. El fet social de la recerca. Aquesta voluntat no està renyida amb la qualitat ni amb el rigor i moltes revistes dels centres estan plenes de pàgines escrites des de l'àmbit universitari, per professionals que ho fan voluntàriament, generosament, sense pensar quin grau de puntuació obtenen, més enllà de les recerques exclusivament publicades en revistes d'àmbit universitari. Tot és possible i tot s'hauria de valorar amb sentit comú i a partir de múltiples interessos, sobretot els que beneficien la societat.

La tecnologia, factor de canvi

És també cert que en la darrera dècada i escaig s'han produït canvis accelerats a partir de les continuades eines que ens proporciona la informàtica, Internet, que han modificat les formes de relacionar-nos entre nosaltres, amb els associats i la població del nostre entorn, que fins i tot ens fan plantejar noves maneres productives, noves maneres de generar i difondre el coneixement. I això ho hem de veure com una millora, tot i que a vegades quedem colgats d'informació impossible d'assumir. El més important potser és saber distingir entre l'eina i l'objectiu. I en el fons de tot saber que treballem per uns objectius necessaris a través d'unes entitats vives i amb perspectives de futur: des de la CCEPC, des de l'IRMU, des de la Federació d'Instituts d'Estudis Comarcals del País Valencià i des dels centres i instituts d'estudis. Històricament sempre s'ha procurat treballar, en la mesura de les possibilitats, amb les eines que la tecnologia ofereix. I les eines canvien les formes de treballar, obren objectius, fan replantejar formes de fer i potser de ser. Però en el fons l'objectiu és el mateix. Les eines s'han d'adequar a les possibilitats de cada centre, amb voluntat d'ad-

quirir instruments, d'optimitzar els recursos, sense menystenir-les i valorant-les molt positivament, però també sense viure en una obsessió permanent per tenir la darrera novetat tecnològica. Si fem una mirada atenta enrere, molt curta en el temps, mirant com treballàvem fa 10, 15 o 20 anys, veurem com hem anat assumint els canvis tecnològics i com molts d'aquests els tenim assumits i incorporats en la quotidianitat, com la cosa més normal del món.

Conceptes dels canvis

És evident que els canvis que hem viscut s'han produït per un cúmul de factors que han sumat. Uns són sempre inevitables perquè els porta el temps que ens toca viure i el temps sempre conté factors de canvi, fins i tot quan sembla que se'ls vulgui constrènyer. Com dèiem les tecnologies han estat peça clau per canviar les formes quotidianes d'actuació. Però en el fons també hi ha una solidesa conceptual vigent des de l'eclosió de centres d'estudis de fa ja tres o quatre dècades, que s'ha anat renovant o reafirmant en la voluntat de no ser només un reducte autocomplagut de coneixement sinó de ser un referent en les societats locals, territorials o de país. De fer possible que allò que es gestiona o es produeix tingui incidència, generi debat, elevi el coneixement general de la població, creï consciència, tingui reconeixement i contribueixi en definitiva a un millorament de la societat i de l'entorn físic i cultural de cada lloc. En el fons es tracta de sortir del més enllà dels cercles generadors o més interessats en àmbits de la ciència concrets. Per això penso que és important que en els equips directius dels centres hi participin persones amb sensibilitats, interessos i inquietuds, formació i professió diferents. No seria recomanable l'absència d'investigadors, però calen també gestors, divulgadors, comunicadors; en definitiva, pluralitat de procedències.

La comunicació com a estímul de canvi i renovació

Els canvis s'acceleren i es fan més consistents quan funcionen vasos comunicants. La mateixa història de l'eclosió dels centres d'estudis en una determinada època i de la seva constant implementació constitutiva en tot el país és ja fruit de la comunicació. «Allò que fan a tal lloc també ho podríem intentar construït en el meu poble, barri, ciutat o comarca.» L'exemple que per positiu s'escampa. Però del coneixement que podien tenir els centres existents, uns dels altres, als anys 80 del segle passat al d'ara hi ha unes diferències abismals. Si aleshores era a partir de contactes personals i de veïnatge territorial, ara és setmanalment que tenim informació de les múltiples activitats que generen els centres de tot arreu. Per tant, l'efecte encomanadís és diari i no és estrany que

les experiències d'uns les repeteixen i les adaptin altres, i a l'inversa. A part de programacions conjuntes que veiem sovint que es programen amb l'implicació de diversos centres. I és aquesta rapidesa comunicativa la que acaba generant noves reflexions, noves propostes, com una inquietud constant per renovar. Res és gratuït i, per tant, darrere d'això hi ha totes les dinàmiques generades des de la CCEPC i l'IRMU. La informació ja va ser un dels punts claus en la constitució de la CCEPC, propòsit que s'ha pogut desenvolupar amb amplitud i professionalitat des de l'IRMU. Malgrat les possibilitats que ens ofereix l'avanç tecnològic, sense les quals seria impossible, no és tampoc una feina fàcil. Necessita dedicació i col·laboració dels centres generadors de les activitats. Si no hi ha una primera comunicació no s'encadenaran totes les altres. Si no hi ha una ordenació i una presentació entenedora tot plegat seria un garbuix difícil de destriar.

Hi ha un factor de la informació que va més enllà del convit a la participació a una determinada activitat que es pugui realitzar en un lloc concret. És el coneixement de determinades propostes, a les quals no hi assistirem per la impossibilitat que sigui però que ens interessa saber-ne el contingut, el plantejament, la realització. A vegades esdevenen estímuls a imitar, a vegades a adaptar, a transformar i, per què no?, a millorar. És una manera també de conformar un col·lectiu, dispers en el territori, diferent en la seva implementació local, però conceptualment identificable. I també una manera de posar-hi xifres i volum.

La crisi dels recursos

Evidentment la crisi afecta econòmicament els centres d'estudis, en pressupost i en liquiditat. En molts casos ha posat austeritat i contenció damunt d'una praxi ja de per si austera. Pel que podem percebre amb el contacte presencial establert amb els centres jo diria que s'està esprement al màxim la capacitat de generar el mateix o gairebé el mateix, amb la minva d'ingressos que generalment els centres han experimentat, a partir sobretot de les retallades que s'han produït des de les administracions. Potser es plantegen reduccions en l'edició, més aviat en monografies, però en general les revistes periòdiques dels centres continuen apareixent com sempre. Veiem aflorar el debat sobre l'edició digital, com una forma d'abaratir costos amb els interrogants que genera en relació amb la distribució física als associats. Potser no es paguen tant determinades col·laboracions, com poden ser per exemple conferències, o no es paguen i es busquen complicitats altruistes. Potser no es paga com seria recomanable i desitjable, tot compensant la dedicació, la preparació i el coneixement. Penso que es molt positiu que des de l'IRMU es puguin continuar oferint les convocatòries a publicacions, i activitats. I ho serà molt poder recuperar la de projectes. Són petites quantitats que ajuden en l'economia dels centres d'estudis i en la valoració del que s'està fent.

Austeritat i optimització dels recursos

És freqüent sentir dir ara que la crisi ens ha de fer replantejar maneres de fer, eliminar l'ostentació, la despesa innecessària i banal. Probablement és cert en part, però penso que en general no és el cas dels centres d'estudis. A vegades la recomanació procedeix de sectors que han realitzat males pràctiques ostentoses. L'austeritat en el fons és bona, mentre no esdevingui impediment i misèria. Segurament una oportunitat és optimitzar recursos generant més complicitats amb les administracions locals. Hem de tenir la convicció que podem oferir als nostres municipis i ajuntaments una sòlida aportació cultural, de recerca, coneixement i difusió a partir d'unes dinàmiques de participació voluntària que optimitzen moltíssim els recursos i creen espais de sociabilitat, de massa crítica, d'arrelament i de compromís amb el lloc. Tinc la sensació que el missatge si és clar, explícit i demostratiu va penetrant, a vegades per la simple raó de l'aplicació del sentit comú. De fet, el reconeixement de l'administració local l'hem pogut anar observant en molts llocs, de manera clara i manifestament expressada en actes públics, per l'alcalde o alcaldessa, o per regidors/regidores de cultura. Però si no fos així, com en alguns casos encara es dóna per personalismes accentuats, com es pot obviar la feina feta —el gruix de publicacions per posar un exemple— de centres que sumen ja 15, 20, 30 o 40 anys d'activa existència?

L'austeritat pot ser bona, però no pot ser excusa de manca de voluntat d'inversió —millor que subvenció— en matèria cultural vinculada a la realitat territorial pròpia. Ni pot ser excusa per treure'n d'uns per continuar amb polítiques ostentoses pròpies, sovint passatgeres i de solidesa dubtosa.

El valor del factor associatiu

En temps de vaques grasses, el cobriment de bona part, o una important part, del pressupost anual dels centres a partir de les subvencions o ajuts pot haver fet minimitzar el valor del fet associatiu com a conjunt d'associats que configuren, amb noms i cognoms i quota, el centre d'estudis, més enllà de quina sigui la seva participació en els projectes o l'assistència a les activitats programades. De socis n'hi ha de moltes tipologies, totes respectables. Socis molt actius que sovint estan en els òrgans directius i són la pinya i el motor de l'entitat. Socis que generen coneixement a partir de les seves recerques publicades als centres. Socis puntualment col·laboradors, que tenen sempre un sí quan se'ls demana una col·laboració específica, en funció dels seus coneixements i aptituds. Socis molt participatius, les cares dels quals retrobem sempre en els actes, que d'alguna manera són l'àbric que dóna caliu, ànim i força. Socis que viuen fora del lloc o territori del centre d'estudis, però que pel seu origen volen mantenir-hi

el contacte, tot donant suport i rebent les publicacions, i socis que simplement veuen bé «que es facin coses» que donin vida i activitat al lloc on viuen, encara que per les circumstàncies que sigui hi participin poc o molt poc. A vegades, amb el desig de tenir més assistència als actes, es manifesten expressions de queixa envers els socis poc actius, o en les acostumades rotacions a les juntes entre la pinya de socis motor esmentada hi ha com una mena de decepció per les dificultats de renovació o d'incorporació de gent més jove. Penso que el més important és saber donar, des de les juntes, valor, atenció i agraïment als associats del centre, sigui quin sigui el seu grau de participació. Tenir sempre obert l'oferiment i la invitació a entrar a formar part de l'entitat, cosa que sovint s'oblida. Tenir estratègies de captació de socis, constantment i puntualment quan hi ha un factor que pot propiciar-ne l'entrada. I ser oberts, observadors i perseverants. Les línies bàsiques de l'associacionisme no es poden oblidar mai, per més bones sintonies que tinguem entre nosaltres i amb les administracions: associats, assemblea general, junta directiva, projecte anual, pressupost. Cal tenir el màxim respecte a tot aquest eix fonamental de l'associacionisme.

Potser deia, en els passats temps de bonança econòmica, alguns centres han deixat una mica de banda l'essència de l'associacionisme en tenir més o menys solucionat el finançament. Res a dir sobre la implicació de les administracions i la capacitat dels centres de generar consciència de la necessitat d'apostar-hi. Però fins i tot des de la perspectiva econòmica cal valorar molt positivament tots els recursos generats des de la massa social pròpia. En temps de vaques flaques és quan els centres que han treballat constantment per ampliar la massa social troben un coixí propi que només és deutor de si mateix. És allò que deia l'enyorat amic Antoni Lluís Carrió quan l'Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta va assolir la xifra de cinc-cents associats: «Si cada soci n'aconseguís un altre, seríem imparables.» Cal creure en la força de l'associacionisme per damunt de tot.

Creure en els canvis

Cal creure en els altres. Hi ha moltes maneres de ser i de fer i tot és possible fer-ho d'una altra manera. El costum pot esdevenir rutina, i la solidesa pot excloure el canvi, generacional, productiu, conceptual, de maneres de fer. O la renovació que es va introduint progressivament. Sempre cal deixar espais per on puguin entrar noves incorporacions, nous projectes, noves propostes. El nucli d'una entitat ha de ser consistent però esponjós com una terra llaurada. Damunt d'una roca, per més bella i massissa que sigui, no hi neixen plantes. El temor que els altres no faran les coses com nosaltres pensem que s'han de fer —sovint perquè sempre s'han fet així— és un impediment que ajusta les portes i filtra l'entrada de llum i aire. Per l'esclatxa no es deixa entrar tothom que

voldria entrar-hi o qui voldria entrar-hi no troba prou àmbits per respirar de gust.

No sobra ningú i és factualment possible la complicitat, les bones relacions, el treball comú entre persones de diverses generacions. Com a -col·lectius humans implementats en llocs i circumstàncies concretes diversos, gairebé cada cas constitutiu i funcional de centre d'estudis és un model, tot i les similituds i semblances, com models de cotxes d'una mateixa marca. La varietat és riquesa. La regulació no s'imposa de més amunt sinó que es construeix a cada lloc. Els exemples de composició dels centres i de les juntes són molts, segueixen cursos propis, evolucionen, fan crisis, es refan o fins i tot renoven amb molta més força. Tots ens fem grans posant números a les nostres publicacions. La continuïtat és solidesa i la solidesa comporta renovació.

La incorporació de noves generacions

No es pot recomanar un model de funcionament i d'estructura de les juntes directives. Hi ha llocs que els nuclis fundadors al cap dels anys —i en plenes facultats— han fet un pas enrere deixant les direccions i les gestions a persones molt més joves. No han deixat la recerca, però també se n'hi ha sumat d'altra, de noves fornades. Molta gent va arribar als centres en plena joventut, en els processos constitutius o en la seva particular incorporació. Aquest és el procés que cal estimular. No ha de ser només un desig davant de l'inexorable envelliment sinó una actitud tenaç per fer-ho possible. Molts centres s'han constituït intergeneracionalment, sumant persones, interessos, coneixement i també espais territorials en el cas dels centres comarcals. Cal acompanyar el principiant, fins i tot com és el cas ara dels universitaris sortits de les darreres fornades. L'experiència s'acumula i d'escriure amb dificultats i mancances, quan n'hi ha ganes, es passa ràpidament a l'article rodó. Sempre l'oportunitat a l'abast de la mà. L'exigència excoïent cal descartar-la quan s'entreveuen possibilitats de millora, de dedicació i de continuïtat.

«Costa molt que s'integrin els joves.» És una afirmació molt sovintejada, tant per persones poc obertes, com per d'altres que s'han esforçat per fer possible les incorporacions de noves generacions. Negar les dificultats no soluciona res, com tampoc mantenir una obsessió constant, com si tot estigués perdut. Hi ha dues forces que ens haurien d'acompanyar sempre: la il·lusió i l'optimisme, treballats, dificultosos en certs moments, però segurs, convençuts i convincents. Sense la nostra feina, no en dubtem, les coses no serien iguals. En l'àmbit local hem fet possible allò que Pierre Vilar va definir tan ajustadament: «Pensar històricament.» Hem posat i posem damunt de la taula el coneixement històric per pensar i actuar. I el combatem quan esdevé una mascarada localista per complaure vanitats i egos. I també hem fet possible mirar el territori que ens

envolta, més enllà de considerar la terra com matèria de creixement desbocat o especulatiu, o també com a postal típica o bucòlica.

Ens equivocariem si considerem la renovació generacional com un problema local, perquè ens afecta localment. Si hi ha problema aquest té consideració global —sempre evidentment hi poden haver factors locals que agreugin o mitiguin el problema global— i afecta el model de societat que ens han volgut construir, tot destruint l'àmbit de les transmissions que als homes i les dones ens dona una memòria compartida col·lectiva. La destrucció de les societats de memòria com a resultat d'una voluntat de control especulatiu de la societat, tot inundant-la d'ofertes, de seduccions, de vacuïtats, de l'ansietat del consum com a objectiu únic i final. Instal·lar la societat en una interinitat i una provisionalitat permanent, sense memòria, amb un desig infinit d'abastar i aconseguir allò superflu que es llença l'endemà, lluny d'allò que realment podem aconseguir com a éssers humans. Substituir el debat per l'insult. S'ha prodigat, en el temps de la precisi, la cultura del mínim i just esforç per aconseguir el plaer fàcil, depredador, sense compromisos, sense actituds crítiques, sense responsabilització, sense arrels de cap mena. Un món global immers en una crisi de valors, de descontextualització, de descrèdit de la transmissió pedagògica i del llenguatge cultivat, que ara, astorat, es comença a preguntar de com amb tanta capacitat tecnològica és prodiga la misèria, de com amb tant nivell de formació acadèmica la descompensació de la riquesa s'incrementa, de com la implementació formal de la democràcia prodiga tantes desigualtats territorials, tanta corrupció i tanta violència encadenada.

Si hi ha un problema global, localment perceptible, hi ha recursos locals per oferir sortides, que no són només de cultura i de coneixement, sinó de donar sentit a la vida, a la nostra que és única i exclusiva. La disjuntiva no és fàcil de fer si darrere no tenim prou convenciment per mostrar —els qui tenim un recorregut llarg— tot allò que hem guanyat com a persones, i que no tindriem si no hagués existit el nostre compromís, el nostre arrelament territorial. Cal mostrar els guanys abans que els problemes i en tot cas aquests com forma d'aconseguir els guanys. Cal deixar el rondineig de la queixa i oferir la satisfacció dels resultats de la feina.

Hem d'estar satisfets? Podem millorar?

Satisfets, allò que se'n diu satisfets i cofois potser no ho hem d'estar mai. Potser hem de fer com els grans poetes que mai ho acaben d'estar i que constantment revisen la seva obra, sigui un vers o una paraula, cercant la perfecció inassolible. Penso que hem de tenir una moderada i optimista insatisfacció com a resultat de saber que és possible anar més enllà perquè tenim sempre projectes en cartera, possibles o impossibles de realitzar segons la nostra capacitat

i disponibilitat, les circumstàncies del lloc i el temps que ens toca viure i els suports que tinguem. Sí, en canvi, penso que hem d'estar convençuts del que fem, del que som i del que representem. I del que podem fer.

Potser sí que la crisi ha propiciat que almenys una part important de la societat hagi entès que l'aprofundiment democràtic passa per la participació més enllà de la inexcusable representativitat. En el cas dels centres d'estudis i de molta part del teixit associatiu la participació ciutadana no ha de pretendre subvenir les mancances de les administracions públiques, tot i que ho pugui fer en períodes concrets. Sempre, fins i tot en els millors dels casos, la societat s'ha d'organitzar de forma participativa perquè el que ens passa és cosa de tots, no només dels nostres representants, i no tot s'ha de materialitzar a través de l'exercici polític. Per no haver-ho fet ja sabem a vegades quin preu es paga. La participació enriqueix i dóna cos a la democràcia, que a vegades, també ho hem de dir, se'ns presenta molt prima, molt figurada. El que seria important és crear vies de comunicació, col·laboració i engranatge entre la societat civil organitzada i les administracions. Aquesta és una experiència que hem viscut a l'IRMU, on durant deu anys hem compartit un projecte comú entre la societat civil representada per la CCEPC i l'administració pública, en aquest cas la Generalitat de Catalunya, amb diversos governs, consellers i representants. L'experiència pensem que és certament molt positiva, ha obert camins, formes de fer, ens ha fet ser més objectius a tots, hem tingut la capacitat d'articular projectes i construir serveis que uns sense els altres no podríem haver fet, i al cap i a la fi s'han optimitzat en gran mesura els recursos humans voluntaris i retribuïts.

És a partir d'aquesta moderada insatisfacció que no exclou un balanç positiu del que hem fet, com podem anar millorant, perquè sempre ens farem preguntes per millorar, enfortir, crear, innovar. Creació, continuïtat i innovació a partir de la participació i el compromís. Aquesta hauria de ser la demanda que ens hem de fer entre tots. Ni tot ens ha de venir de fora, ni ens hem de tancar en les nostres associacions aïllats del món exterior. El futur és la capacitat de fer i de pensar que puguem tenir ara, en el present, tot convertint el que hem fet en pòsit i valor però mai en doctrina.

En el fons del fons de tot i per tancar sí que hi posaria el *jo* des de la perspectiva de la nostra condició humana. Són múltiples les aspiracions que els homes i les dones tenim, molt diverses, contraposades o fins i tot enfrontades, en aquest curt pas per la terra. Una pot ser intentar construir-nos com a persones, en el lloc o llocs, el temps i les circumstàncies que ens toqui viure. I és aquí on més enllà de les nostres ocupacions professionals trobem a vegades espais de millorament i realització personal que necessiten el *-nosaltres*. Els centres i instituts d'estudis són en bona part això: una confluència de persones que cerquen un millorament personal dins d'una comunitat, en la relació d'estima

envers un territori, una identificació cultural i l'enriquiment en el coneixement de l'espai viscut. Encara que no ho diguem gaire o ho fem en boca petita, tot això existeix en el fons de tot de les nostres apetències personals, siguin per la història, la llengua, la geografia o el que sigui. Els centres ens donen l'oportunitat de trencar o completar les relacions en cultura establertes entre la creació i el consum. Nosaltres hi afegim la participació i el compromís. Probablement tindrem futur mentre valorem el *jo* com a objecte de millorament i el *nosaltres* com a comunitat que crea i comparteix i on construïm el *jo*. I el tindrem mentre al que fem avui aquí, en aquest joc de relacions humanes que ens enriqueix, li sapiguem donar el valor que té, molt lluny de les banalitats que constantment ens ofereixen per distreure'ns i dominar-nos.

És un plaer ser aquí a Otos, a la Vall d'Albaida, poder-nos interrelacionar i compartir, cosa que els quilometres que existeixen entre els diversos territoris de l'àmbit lingüístic a vegades ho dificulten. És un obstacle que penso que hauríem de mirar de trencar de tant en tant físicament, més enllà de totes les oportunitats que les tecnologies ens ofereixen. Moltes gràcies per l'acolliment i a disposar.